

شماره سند: ۶۱

فرستنده: قونسولگری انگلیس در شیراز

گیرنده: سفارت انگلیس در تهران

موضوع: تحریکات واسموس در کازرون

تاریخ: ۱۲ مارس ۱۹۱۵

متن سند:

ترجمه تلگراف قنصل انگلیس مقیم شیراز - ۱۲ مارس ۱۹۱۵

دیشب واسموس^۱ وارد کازرون شده و مشغول تحریک مردم است. تلگرافچی آنجا خبر می‌دهد که وضع خیلی سخت است. به توسط فرمانفرمای فارس مشغول اقدامات هستم که از این هیجان جلوگیری شود. اگر از طرف دولت اقدام نشود اقدامات محلی فایده نخواهد داشت. بایستی حکمی از طرف دولت به فرمانفرمای فارس به شود که از این هیجان جلوگیری کنند و همچنین به تلگرافخانه‌ها از طرف دولت ایران دستورالعمل داده شود که تلگرافات مهیج را قبول نه نمایند.

British Legation,
Tehran.

۱۹۱۵

ترجمه طرف قبول انجمن معتمدین روز ۱۲ مارس

دیشب در مجلس وارد کارزار شد قبول محراب مردم است و هر چه از آنها خبر می رسد در وضع صحیح است
 بر طبق فرمایش فارسی قبول اقدامات است بسم در این بهمان جدولی که در طرف است
 شود اقدامات قمع فایده نخواهد داشت باینتر صلی از طرف است بفرمان فارسی بود در این
 جدولی که در این است و همچنین تکرار آنرا از طرف است ایران دستور لهر و لهر شده و طرف است هیچ را
 قبول نه نمایند

www.ketabchi.com

شماره سند: ۶۲

فرستنده: قونسولگری انگلیس در شیراز

گیرنده: سفارت انگلیس در تهران

موضوع: تجمع اهالی بوشهر در منازل مجتهدین این شهر، اوضاع ناآرام جنوب

تاریخ: ۱۲ مارس ۱۹۱۵

متن سند:

ترجمه تلگراف شیراز ۱۲ مارس ۱۹۱۵

تلگرافچی کازرون اینطور تلگراف می‌کند، امروز اهالی متعصب اینجا در تحت ریاست شیخ همدانی امام ژاندارمری بخانه مجتهدین رفته و کاغذهایی از کربلا و نجف در اعلان جهاد ارائه دادند که از مجتهدین خواسته بودند که در جنگ بر ضد انگلیسها در بوشهر به آنها اتفاق کنند. در نوشته جات مزبور نوشته شده بود که هفتاد نفر ملاً را انگلیسها به دار زده‌اند. میرزا حسن برادر مدیر حبل‌المتین^۱ از بوشهر وارد کازرون شده و مجالس مخفی می‌کند. واسموس^۲ با عده زیادی مستحفظ ژاندارمری وارد کازرون شده علمای برازجان تلگرافهای مفصل به علما و سادات و ناصر دیوان نموده که به آنها ملحق شوند و نیز اظهار داشته‌اند که تمام خوانین دشتی و دشتستان و تنگستان مشغول تهیه استعداد هستند که با قشون انگلیس در بوشهر جنگ کنند. خوب است دولت ایران احکام تلگرافی صادر کنند که تلگرافخانه اینگونه تلگرافات را قبول نکند و نیز به حاکم کازرون و علماء دستورالعمل داده شود که از این حرکات جلوگیری نمایند. صاحب‌منصبان ژاندارمری همه طرفدار آلمانها هستند و از شیخ همدانی حمایت می‌کنند.

1. Wassmus

۲. روزنامه حبل‌المتین یک روزنامه ابرانی بود که در کلکته منتشر می‌شد و بعدها در ایران نیز منتشر می‌گردید.

British Legation,
Tehran.

تجدید عرفی شریک ۱۲ مارس ۱۹۱۵

مگر فخر کاروان نپور عرفی کنند امروز اما مستعجب بجا درکت مایستخ همه

امام راندر امر شجانه مجیدین رفته و کاغذ نامه از کرد و کتب در عدل جواد اندر و از مجیدین
 خسته بود در در جانب بر ضد نفسها در بدو با آنها اتفاق کنند در دستجات بود در دستجات
 در بغداد نقره در نفسها در زده اند میر حسن برادر صدر المین از بدو وارد کاروان شد و حاکم
 نمر می کند و همگس با عده زبانی مکتوب را از در مر وارد کاروان شد علی برادر جان عرفی نفعیت علی
 و سادات زبانی در آن نوده که با آنها ملحق شوند و نیز لکن در دستجات از تمام خود من دستجات
 دستجات شهنشاهی بعد از همیشه در بقول نفس در بدو حد کنند خوب است در آن حکام
 صادر کنند و کوران را بشکند و عوافات در قبول کند و نیز با کم کاروان و عمارت در آن
 در این حرکات جلوتر نمایند صاحبان راندر مر بر همه طرف در آنجا هستند و این همه

حایت میکنند

شماره سند: ۶۳

فرستنده: سفارت آلمان در تهران

گیرنده: وزیر امور خارجه

موضوع: توقیف همراهان مسیو واسموس به تحریک انگلیسها و فرار واسموس به برازجان

تاریخ: ۱۳ مارس ۱۹۱۵

نمره: ۴۶۷

متن سند:

جناب معاون الدوله وزیر امور خارجه

عطفاً به مراسله خود نمره ۴۶۴ مورخه ۹ مارس ۱۹۱۵ برای اینکه در خصوص تقصیر انگلیسها در حمله خائنانه که در اطراف بهبهان به مسیو واسمس^۱ قنصل آلمان وارد آمده دلیل تازه عرض کرده باشم ذیلاً مضمون تلگرافی که از منشی مسیو واسمس رسیده است به استحضار آن جناب می‌رسانم (در بهمنیاری مسیو واسمس و دکتر لاندرس^۲ و بنده را توقیف و دستگیر نمودند. واسمس به برازجان فرار نمود ولی بنده و دکتر لاندرس را جبراً و با بی‌احترامی بسیار به بندرریگ بردند. در آنجا به توسط حیدرخان به دست شیخ داده مشارالیه‌ها را به کشتی برد. در آنجا بنده را رها کرده و پاره اسبابهای مرا مسترد داشتند ولی دکتر لاندرس را به اسیری بردند).

در مقابل این خبر که راهزنی انگلیس را ثابت نموده و هیچ شک و شبهه درباره عاملین واقعی این سوء قصد باقی نمی‌گذارد. جسارتاً از آن جناب استفسار می‌نمایم که از طرف دولت ایران بر ضد راهزنها مزبوره و برای تأمین مسیو واسمس چه اقداماتی اتخاذ شده است.

مراتب احترامات ... (فن کاردورف)^۳

1. Wassmus

2. Lenders

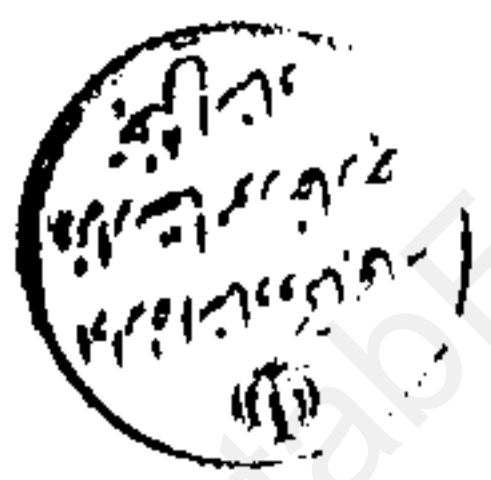
3. von Kardorff.

مجلس عالی طب و دارو

رجوع و ملاقات ۱۳۰۳ هجری قمری

در باره عطفی و امر این که در تصدیق و تائید و توثیق
مستقیم که در وزارت دارو و طب ایران رخصت و رخصت
و رخصت و امر آنکه در وزارت دارو و طب ایران
در باره عطفی و امر این که در تصدیق و تائید و توثیق
مستقیم که در وزارت دارو و طب ایران رخصت و رخصت
و رخصت و امر آنکه در وزارت دارو و طب ایران

(فوق کاردانی)

عطف بر پدر خود عطفی سرزمین ۱۳۰۳ هجری قمری
بخشدار در معدن فاس که در اطلاعات بهیمنی بهیمنی در کسری
دادند که در لیست آن عرضی که بهیمنی در معدن فاس که در
یکه در کسری بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی
دو کسری بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی
بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی
بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی
بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی
بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی بهیمنی

شماره سند: ۶۴

فرستنده: سفارت آلمان در تهران

گیرنده: وزیر امور خارجه

موضوع: درخواست تنبیه دو انگلیسی متعرض به مسیو واسموس

تاریخ: ۲۰ مارس ۱۹۱۵

نمره: ۴۷۱

متن سند:

جناب معاون الدوله وزیر امور خارجه

عظماً به دو فقره مراسلات سابقه خود نمره ۴۶۴ و نمره ۴۶۷ مورّخه ماه جاری احتراماً از آن جناب خواهشمندم دوستدار را مستحضر فرمایند که برای تنبیه دو نفر سارق انگلیسی موسوم به شیک^۱ و نوبل^۲ که در حوالی بهبهان اسباب تعرض به مسیو واسمس^۳ را فراهم ساخته‌اند چه تدبیری اتخاذ شده است.

برای اینکه مجدداً از تفضیل این حمله انگلیسها خاطر مبارک را مستحضر ساخته باشم ذیلاً عین مضمون تلگراف اخیر مسیو واسمس را به عرض می‌رسانیم.
(دیروز کاروان با قسمتی از باروبنه و پول این جانب وارد شده و محمودخان فاتحزاده منشی قونسولگری با کاروان بود ولی انگلیسها بسیاری از اسبابهای مرا به کشتی حمل نمودند تفضیل حادثه تقریباً از قرار ذیل است.

همینکه ما به اراضی حیدرخان رسیدیم کسان مشارالیه ما را دور کردند. بنده برای اینکه وسیله نجاتی پیداکنم شبانه فرار کردم. فردای آن شب عده زیادی سوار از طرف حیدرخان آمده طبیب و منشی را به بندر ریگ بردند. سوارهای مزبوره نسبت به این دو نفر بی‌احترامی بسیار

1. Shik

2. Nobl

3. Wassmus

نموده ایشان را با چوب و قنداق تفنگ مضروب ساختند. در بین راه نیز سوارها آنچه می‌توانستند با طبیب و منشی بدرفتاری نموده و در ورود به بندر ریگ آنها را محبوس ساختند. روز بعد این دو نفر با اسبابی که داشتند تسلیم مستر جیک و کاپیتان نوبل و صاحب منصبان و ملاحظین نظامی انگلیس گردیده و ایشان مشارالیهما را به کشتی بردند ولی بعد منشی را با قسمتی از اسبابها و پول نقد رها نموده و طبیب را مثل اسیر جنگ به بوشهر فرستادند کاپیتان نوبل انگلیسی به معیت عده از سوارهای حیدرخان برای توقیف این جانب به برازجان وارد شده است. مردم از این طرز رفتار انگلیسی‌ها خشمگین گردیده، دکاکین را بسته و می‌خواستند کاپیتان انگلیسی را توقیف نمایند. ولی مشارالیه فرار اختیار کرد.

در این موقع دوستدار لازم می‌داند خاطر مبارک را به این نکته متوجه سازد که مردم فارس نیز از جنایات سارقین انگلیسی متنفر گردیده و مثل سفارت امپراطوری آلمان از دولت علیه ایران استدعا می‌نماید که بر ضد دو نفر انگلیسی فوق‌الذکر اقدامات شدید فوری اتخاذ شود و حتی ساکنین فارس اظهار داشته‌اند که چنانچه تنبیه این دو نفر به عهده تعویق افتد موافق احساسات خویش رفتار خواهند نمود.

منتظر جواب مساعدی از طرف آن جناب بوده مراتب احترامات ...

دارالنترجمہ وزارت امور خارجہ

۴۷۱

نرجمہ ہندو اعزازت امانی مورخہ ۲۰ مارچ ۱۹۱۵ء
ادارہ اسناد و کتاب خانہ
نجات معاون الدولہ وزیر امور خارجہ
بخش اسناد

عظمت و فخرہ مرہلات سابقہ محمد علی علی شاہ در ۱۳۴۳ھ و ۱۳۴۴ھ مرفعہ ماہ جاری ہوا
از پنجاب فرستادم و سہ ماہہ در دستہ اولیٰ در تہذیب و ترقی ساری کھنڈیں مرکم بہ
و تہذیب در حوالہ بہ بیان باب تہذیب و ترقی را فراہ ساختہ لذت بہ تہذیب
ہمناز شدہ است .

کلیہ سیکہ مدد از نقدین عدلیہ کھنڈیاں خاطر مبارک را مستحق ساختہ باسم ذیلہ عنی
مضمون مکتوب مکتوب مسیروہیں را لکھنؤ میں سام

در روزگار روان با قسمی از ما برونیہ و پول انی جانب وارد شدہ و محمود خان
فتح زادہ منی قونولگر با کاروان ہند و لکھنؤ ہا بی از رہا ہا بر را کہ بی سہ ہفتہ
نقد صادر شدہ از قرار ذیل است : ہیکہ ماہ در منی حیدر خان رسیدیم کہ ان سارہ
ما را دور کھنڈ تہذیبہ بر سید و سیدہ بناتہ بیدار ہم تہذیبہ قدر کھنڈ فرود آری تہذیبہ عدلیہ
سوار از طرف حیدر خان آمدہ طعیب و منی را بہ بند رہا کی رودند سوار را بر بندہ

نسبت بان و نفی جہرامی بسیار نهم ایشان را با جویب و قہ آن تفکیک مفردی غنہ
 در ہتی راہ نیر سوار کا انجیہ می ترسند با طبیب و فنی برق از نهم و در ورودی بندر یک
 کتھارا مجوس ساختہ روز بعدہ انی در نغز با سیاہی و دستہ نسیم ستر جہیں دکاہن نوب
 و صاحبضمان مدعی نظامی انگلیس گھری و ایشان ش را ہیا را کبھی اجیز و بعد فنی را ہستی از
 ایسا ہا و پول نقد را نهمہ و طبیب را ستر ایہ جنب بہ بو ہتر فرسادند کاہن نوب ان
 بعیت عدہ نوار کا حیدر خان کھر ترقف ان جانب بہ برزجان وارد شدہ است
 مردم رزان طرز رفتار کھلی با خشکی گھی دکاہن را البہ و نوبندہ کاہن کھلی را
 توقیف نہا و سارالمہ و از رفتاری کھ

در مجموع دستہ در لازم مداندہ خاطر مبارک را بان کہ ترقیب سازد ہ مردم نایس بہتر
 سعادت ہر طور ممکن از خجایات سارتین کھلی تنفر گھی و متر سعادت ہر طور
 آمان از دولت علیہ کھلی دستہ عامی نہا ہر رخصہ و نغز کھلی فوق لہر کہہ اہات
 شدہ ہ فوراً اتماذ شوہ و حتی ساکنی ناری اہلار دستہ نذرہ خیا نچہ تہیہ انی ہر نغز
 بعدہ نقوش ہستہ مرانی حساسات خوش رفتار خوانندہ نغ
 نظر جوابیہ ہر از طرف نخباز ہبہ ہر ہت ہر اہات .....

شماره سلد: ۶۵

فرستنده: جمعی از علما و روحانیون بوشهر

گیرنده: وزارت داخله، مجلس شورای ملی

موضوع: اعتراض جمعی از روحانیون و علما بوشهر به دستگیری قنصل آلمان در بوشهر و

رئیس تجارتخانه آلمانی و همسرش توسط انگلیسها

تاریخ: ۲۱ ربیع الثانی ۱۳۳۳ هـ ق

نمره: ۶۹

متن سند:

مقام منیع وزارت جلیله داخله و مجلس مقدس شورای ملی کپه شوری ارشاد رعد آفتاب نوبهار و غیر هم دیروز به سبب وحشت خبرگرفتاری قنصل و تاجر آلمانی و ازدحام عموم طبقات ممکن نشد مطالب را کاملاً اظهار نماییم. اینک از اثر تلگراف امروزی مجدداً حسیات افراد اهالی را بوسیله این تلگراف شرح می دهیم. در این موقع جنگ عموم اروپ دولت علیّه ایران با وصف احکام صادره از علماء اعلام و حجج اسلام در وجوب وقایع و تهییج حسیات ملی محض حفظ مقام و دوستی دولتین روس و انگلیس اختیار بی طرفی نموده و از ابتداء جنگ تاکنون هیچ اقدام که منافات با بی طرفی باشد ننموده در این صورت عموم ملت ایران از حسن مناسبات دولتین خاصه دولت انگلیس آن توقع و تمنا را داشتند که دولتین نه تنها احترام بی طرفی ایران را منظور داشته بلکه دفع اختلال را از شمال و جنوب نیز کرده باشند. افسوس که دولت انگلیس آن سه تمنا که به جا نیاورد سهل است در جنوب مانند روس در شمال رخنه به بی طرفی ایران افکنده و برخلاف مراتب دوستی و حسن مناسبات و احترام حیادت رفتار می نمایند و تعلقات دولت علیّه را بر سایر دولت مقطوع می سازد. مظالم و تعدیات دولت انگلیس در جنوب به جایی رسیده که دیگر جای آن ندارد که این ملت ستمدیده تحمل و خودداری نماید. بدون آنکه در سیصد فرسخ خاک بنادر دهشاهی ضرر مالی و جانی به آنها

رسیده باشد به اسم ناامنی فارس بوشهر و شیراز را اختلال نموده دو سال قبل به غیر حق بندر دلبار^۱ را بمبارده نموده هیجده فروند کشتی رعایای ایران را آتش زدند. چهار ماه قبل در خارج بوشهر بدون اجازه دولت ایران ایجاد تلگرافخانه بی سیم نمودند. در مدّت سه سال اخیر تمام نواحی دشتی و دشتستان به استثناء حیدرخان خائن بندر ریگی اخلاص ناچار انگلیس را به چشم خشم نگریسته در خیال هجوم بر آنها بودند. ولی همیشه از طرف حکومت محلی علماء بلاخص حفظ مقام دوستی و صیانت بی طرفی از این تهاجم جلوگیری می شد و تمام این تعدیّات و مظالم را ملت جنوب محض رعایت حسن جوار و ملاحظه مناسبت بی طرفی با یک بردباری فوق الطاقه متحمّل نموده تا آنکه شب سه شنبه ۲۳ سه ساعت از نصف شب گذشته نماینده دولت انگلیس یک عده کثیری از سربازان هندی با صاحب منصبان انگلیس به منزل قونسول آلمان و یک نفر تاجر آلمانی فرستاد قونسول و شخص تاجر و عیال او را با وصف آنکه هیچ وقت مهیج حسّیات مردم نبودند دستگیر نموده به کشتی که قبل از وقت تهیّه شده بود بردند. صبح که این خبر در میان شهر منتشر شد عموم مردم از این حرکت نماینده انگلیس که به مثابه حرکت یک طارق سارق بوده و از هتک حرمت بیطرفی دولت متبوعه خود با یک حالت حزن انگیزی به هیجان آمدند. هر چند که حکومت محلّ حسب الوظیفه از شورش عام جلوگیری می نمایند ولی حال جلوگیری از هیجان حسّیات ملت نهایت اشکال را دارد و خوف آن است که رفته رفته ماده غلیظ و کار به مقام نازک بکشد خوب است که قبل از فوات فرصت دولت علیه درصدد چاره جویی برآمده از دربار لندن و حکومت هند استرداد حضرات را جدّاً بخواهند تا اینکه این فتنه خوابیده شود و آن ملت خوب خاصه اهالی شجاع دشتی و دشتستان زیر بار این ننگ نمی روند، خواه دولت راضی باشد یا نباشد از انتضار سه نفر مظلوم و مهمان دولت متبوعه خود دست نخواهند کشید. البته بر اولیای امور و عموم اهالی ایران خاصه اهالی طهران لازم است که با یک جدیّت و فعالیّت صمیمی بفر نحو که ممکن باشد اسباب استرداد آنها را فراهم

۱. بندر دلبار جزو خاک تنگستان است و در شش فرسخی بوشهر واقع شده است.

بیاورند و اگر انگلیسان از بودن این سه نفر آلمانی در بوشهر اطمینان ندارند دولت آنها را در داخله ایران تا بعد از انقضاء جنگ محافظت نماید و عجاله برای حفظ بوشهر یک عده ژاندارم را به بوشهر جلب کند و اگر در اجراء عملیات کوتاهی بشود بنادر عاقبت خیلی وخیمی را کسب خواهد نمود. چون انگلیسان بصره را بتوسط خائنین اشغال کرده‌اند. حالا در صدد بهانه‌جویی هستند که اسباب هیجان فراهم آورده بنادر ایران را کاملاً اخلاص نمایند ولی امیدواریم به یمن توجه امام عصر عجل الله فرجه که موفق نشده‌اند انصر الاسلام و اهله الا حقر عبدالله الموسوی البلادی، الا حقر ابراهیم بن عبدالله، الا حقر محمد علی ابن عبدالله بنهبانی نجفی، الا حقر محمد علی الموسوی، الا حقر جواد طباطبایی.

مجلس شورای ملی

کتابخانه مجلس شورای ملی

اداره

شماره ۷۹۶

مورخه ۲۱

مقام بیخ وزارت معینه و اندوختن مقدس نورانی که شور را در حد افتاب نو بهار و خرم در روز
 قبول و تاجرانگی و از جام عموم طبقات مستخرجند مطالب را کاملاً اظهار نایم است از طرف
 حیات افراد را را بوسیله این گزارش شرح میدهم در این موقع محبت عموم اروپ دولت ایران
 احکام صادر از علماء اعلام و روح اسلام در بوب دفاع و بیعت نسبت تا نحو حفظ مقام و ترویج روح
 افتخار و مطرفی نعم و از ابتداء محبت تا کون بسج اعدام که منافات با بی طرفی با حق و انصاف
 ملت ایران از حسن مناسبات و لطف خاصه دولت انگلیس آن توقع و تمنا را داشته که در همین
 سطره ایران را منظور داشته بگذرد و دفع احتمال را از شمال و جنوب نیز که باشند انگلیس در
 تمامه که بیاید و بهر است در جنوب و هند روس در شمال رخنه بیاید طرف ایران انگلیس و در
 دولتش و مناسبات و احترام حیوات رفتار نمایند و تعلقات دولت علیه را بر سایر دولت قطع
 مظالم و تعدیات دولت انگلیس در جنوب بجا نرسیده که در میان ایران مدار که این ملت
 تمدن و خود دار نماید بدون آنکه در سینه فرسخ حال با در و شاه هر منزه را و بیاید با چهار سده
 با هم نماند و بهر و شر از راه احتمال منعم و وسایل قیام بفرستند و در برابر این باره و نعمت
 کشی ره ایران را آتش زدند چهار ماه قیام در خارج بوشهر بدون اجازه دولت ایران

به این نظر در مدت سه سال اخیر تمام نواحی کشور و استانها بابت مدد خان خندان بند به تمام اطفال و
 اطفال برایشان هم غرض و خیال بجوم بر آنها بودند و همیشه از طرف حکومت محلی و علمی و بهداشتی موقوفه مقام
 و صیانت طرف از این تمام مملوک میسر شد و تمام این خدمات و مطلق را علت خوب نفس رعایت
 و منظم مناسبت طرف با یک بعد از رونق الطافه هم فرجه تا آنکه شب رفته ۲۳۳۳ ساعت از ساعت
 گذشته مانده است انکس بعد کثیر از سرانجام بند بر صاحب منصبان انکس نزل قبول
 و کثرت اجرائی در فرستادن و قبول و شخص با عروج عمل او را با وصف آنکه هیچ وقت به هیچ نسبت مردم
 و کثرت نفسی که قبل از وقت تهیه شده بود بودند هیچ که این خبر در میان شهرت شرح عموم مردم
 حرکت مانده انکس که بشاید حرکت یک طارقی سارق بوده و از پنهان حرکت طرف در
 خود یک حالت غریب میماند هر چند که حکومت محلی بوظیفه از آموزش عام مملوک میسر شد
 مملوک از این حیات متبذات اشغال را دارد و خوف است که رفقه رفقه هم فقط در مقام
 نازل باشد غمزه است که قبل از وقت حیات علیه در صد و چاره حوالی برآمده از در
 و حکومت بند است و حضرت را عید بخوانند تا آنکه این فتنه خوانیده شود و دولت غمزه
 اما در شجاع و شرو و ششال زیرا بر این ششک نبرد خواهد حرکت را صبر شایسته با این
 سه نفر مظلوم همان حرکت مقوم خود است خوانند که البته راه را مورد عموم اطفال
 خاصه اما لظرا از کم که با یک بدت و فتنای همسر هر عمو که مملوک تا این است

از این اطفال و از آن انکس از آوردن این کثرت را که در این شهر اطفال را در این شهر اطفال را در این شهر اطفال
 کثرت از این اطفال و از آن انکس از آوردن این کثرت را که در این شهر اطفال را در این شهر اطفال
 کثرت از این اطفال و از آن انکس از آوردن این کثرت را که در این شهر اطفال را در این شهر اطفال
 کثرت از این اطفال و از آن انکس از آوردن این کثرت را که در این شهر اطفال را در این شهر اطفال
 کثرت از این اطفال و از آن انکس از آوردن این کثرت را که در این شهر اطفال را در این شهر اطفال
 کثرت از این اطفال و از آن انکس از آوردن این کثرت را که در این شهر اطفال را در این شهر اطفال

شماره سند: ۶۶

فرستنده: حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس

گیرنده: وزارت داخله

موضوع: دستگیری قنصل آلمان و وکیل تجارتخانه آلمانی و همسرش توسط انگلیسها

تاریخ: ۲۲ ربیع الثانی ۱۳۳۳ هـ ق

نمره: ۱۵۸۷

متن سند:

یک ساعت به صبح مانده تفنگچی مستحفظ قونسولگری آلمان خبر داد که دیشب انگلیسان قونسول آلمان و وکیل تجارتخانه آلمانی و خانم او را گرفته به جهاز فرستاده‌اند. در قونسولگری آلمان چهار نفر تفنگچی و در خانه وکیل تجارتخانه آلمانی دو نفر بوده‌اند. عده سپاهیان و صاحبمنصبان که اطراف قونسولگری و خانه وکیل تجارتخانه را احاطه کرده بودند. متجاوز از صد نفر بوده‌اند. ویس قونسول انگلیس به قونسولگری آلمان رفته و کپتین نیل^۱ کفیل جنرال قونسولگری به خانه وکیل تجارتخانه و آنان را حرکت داده‌اند. قونسولگری آلمان و خانه وکیل تجارتخانه دو سه ربع فرسخ از بلده بوشهر مسافت دارد و نزدیک به یکدیگر است در صحرای ریشهر^۲ و قریب به دریاست. بنده فوراً مراسله ذیل را به قونسولگری انگلیس نوشتم «بعدهالعنوان - امروز صبح با تعجبی مدهش که خارج از خیر تقریر و نگارش است شنیدم که شب گذشته سه ساعت به صبح مانده عده کثیری از سپاهیان هندی باصاحب منصبان انگلیسی

1. Nill

۲. ریشهر: خرابه‌های ریشهر در ۹ کیلومتری جنوب بندر بوشهر کنونی قرار گرفته است. بوشهر و ریشهر و چند قریه دیگر در شبه جزیره‌ای قرار دارند که از سمت شمال محدود است به خور سلطانی. از مغرب به دریا و از جنوب به خلیج کوچک هلیله. گفته می‌شود که جمعیت ریشهر در زمان حکومت نادرشاه افشار (۱۱۵۰ هـ ق) به بوشهر انتقال یافت و در نتیجه ریشهر متروک ماند و خراب گردید.

مفاصهٔ به قونسولگری آلمان و خانه وکیل تجارتخانه آلمانی رفته دکتر لیستمن^۱ قونسول و مسیو و مادام ایسن هوت^۲ را با جامهٔ خواب از بستر بیرون آورده علی الفور به جهازیکه در لنگرگاه ریشهر ایستاده بوده نقل داده‌اند. این اقدام را از طرف جنرال قونسولگری که حاکی از عدم رعایت حیا دو بی طرفی دولت علیه ایران است، دوستدار قویاً پروتست می‌نمایم و بنام دولت اعلیحضرت شاهنشاهی دکتر لیستمن و مسیو و مادام ایسن هوت را از آن جنرال قونسولگری باز پس می‌خواهم. انتهی خوف از هیجان عمومی باعث این اقدام شبروانه انگلیسان بود و اگر در روز این حرکت بیرویه را کرده بودند با وصف بعد مسافت قونسولخانهٔ آلمان به شهر فساد عظیمی بر پا می‌شد. کل اهالی بوشهر بدون استثناء از این واقعه متهیج و متأثرند. در خصوص قونسولگری آلمان و تجارتخانهٔ آلمانی که فعلاً در تصرف سپاهیان انگلیس است تکلیف چیست و اگر بخواهند آنجا را به تصرف بنده بدهند چه باید کرد. نمره ۱۵۸۷، ۲۲ ربیع‌الثانی

علیمحمد

[حاشیه:]

- مطابق اصل است، ابوطالب

حکومت بلاد و جزائر خلیج ایران

سواد وزارت عدالت و عدالتخانه
تاریخ ۲۲ خرداد ۱۳۲۴
نمبر ۱۵۸۷

اینست بصبح نامه فکلی مستفظ قونولگی دمان جنره که دیش گلفیان قونول امان و دیکر کارخانه دمانه درخام دورا گرفته بکار فرستاده اند در قونول
چار نفر نقشگی در خانه دیکر کارخانه دمانه در نغز بهر ده عده سپاهیان و صاحب منصبان و اطراف قونولگی و خانه دیکر کارخانه در احتاط کرده بودند
تبار از صد نفر بهر ذریس قونول انگلیس بقونولگی امان رفت و کسبین نیز کفیل جنرال قونولگی بمانه و دیکر کارخانه در امان را در دست برد
امان و خانه دیکر کارخانه در دست ربع فرسخ از بیله به شهر صفت و ابو در نزدیک یکدیگر است در محراب ریش و در یک بدیاس بنه و در آن سینه در قونول
انگلیس در ششم دو بعد از نودون - در در صبح با تمجی همیشه و خارج از غیر تفری و نگارش است ششم در شب گذشته است ساعت بصبح نامه عده کشری
در سپاهیان بندی با صاحب منصبان و فکیع من نضه بقونولگی دمان و خانه دیکر کارخانه دمانه رفت و در گریستم قونول مسو و دام این
با جارت خواب در ستر بر روی آورده و صبح از غریب باریک در سنگ گاه ریش و سپاده بهر نغز امانه این استخدام را در اطراف جنرال قونولگی
در خدم رعایت جدی و بطرف دولت علیه ایران است و سدر قونول پر دتک سینهام و بنام دولت انگلیزست شایر و کونول مسو و دام
دین هوت راز در جنرال قونولگی از پس سوادیم دستن ما خوشه زیر میان امور است این اقدام شبر و نه انگلیس بود و کرد روز این گرفت بود
کرده بودند با وصف بد صفت قونولانه دمان بهر من و عظیم ریاست مدرمانه بوشه بد فرخ دستن و از این واقعه شبح و نارینه - در حضور قونول
امان و کارخانه دمانه و فدر تصرف سپاهیان انگلیس است تکلیف جیت و کونول و کونول بکار امانت بنه باند چه با کرد **۱۵۸۷** ۱۲۱

سفارش امیر کت
ابولکاس

شماره سند: ۶۷

فرستنده: حکومت بنادر و جزایر خلیج ایران

گیرنده: حیدرخان حیات داودی

موضوع: تعرض به مسیو واسموس و همراهانش

تاریخ: ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۳۳ هـ ق

نمره: ۱۵۹۴

متن سند:

توضیحاتیکه از شما خواسته‌ام در مسئله واسموس^۱ نداده‌اید. با وصف بی طرفی دولت
 علیه شما برای چه و به حکم کی متعرض مسیو واسموس که درجه قونسولی دارد، شده‌اید و
 دکتر آلمانی را گرفته‌اید. م حوت نمره ۱۵۹۴ (علیمحمد)

[حاشیه]

- مطابق اصل است. امضاء

حکومت بنادر و جزایر خلیج ایران

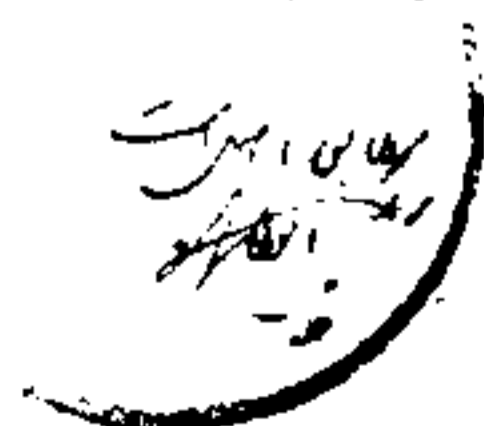
شهر
سوادکرات حکومت بنادر و جزایر خلیج ایران

تاریخ: ۲۴ ربیع الثانی ۱۳۳۳ هـ ق

نمره: ۱۵۹۴

توضیحاتیکه از شما خواسته‌ام در مسئله مسیو واسموس^۱ نداده‌اید با وصف بی طرفی دولت علیه شما برای چه و به حکم کی متعرض مسیو واسموس که درجه قونسولی دارد، شده‌اید و دکتر آلمانی را گرفته‌اید. م حوت نمره ۱۵۹۴ (علیمحمد)

قونسول و اسوشه و دکتر داس در ساگر کولبر - ۲۰ حوت ۱۵۹۴ (علیمحمد)

شماره سند: ۶۸

فرستنده: حکومت بنادر و جزایر خلیج فارس ایران

گیرنده: وزارت داخله

Eisenhut

Liste Mann

موضوع: ازدحام مردم بوشهر در اعتراض به دستگیری قونسول و رئیس تجارتخانه آلمان توسط

انگلیسیها

تاریخ: ۲۵ ربیع الثانی ۱۳۳۳ هـ ق

نمره: ۱۵۹۸

متن سند:

الساعه که نیم ساعت به ظهر جمعه ۲۵ مانده از مسجد نو برگشتم هیجان عمومی بدرجه ای است که فوق تصور است چنین ازدحامی هرگز در بوشهر دست نداده بود. کل علماء و عموم طبقات اهالی حضور داشتند. تلخص خطا به آقایان علماء این بود که سه سال است بدون اینکه هیچ ضرر مالی و جانی در بنادر انگلیس رسیده باشد، در اینجا اختلال کرده و عده قشون نگاهداشته و حالا هم شبانه هتک حرمت حیات و بیطرفی دولت را کرده با وصف احکام جهادیه حجج اسلام محض اینکه شاهنشاه محبوب ما بیطرفی اختیار فرموده از اجرای اوامر حجج اسلام تقاعد کرده ایم. حالا هم قصد بلوی و جنگ و جهاد نداریم. جلاء قشون انگلیس و رجعت قونسول و تاجر و خانم آلمانی را می خواهیم و دست از حقوق مشروع خودمان بر نمی داریم و اگر ما را بکشند نیلات و عشایر و اهالی غیور جنوب زنده هستند و بوظیفه اسلامیت و ایرانیت رفتار خواهند کرد. این بنده از آقایان علماء اعلام بوشهر تشکر می کنم که در موقع این بروز حسیات ملیّه نهایت موافقت و مساعدت را با بنده فرموده و مردم را به اقدامات دولت علیّه امیدوار ساخته و متفرّق نمودند و این فقط از فضل الهی و توجّه امام عصر عجل الله فرجه و نیت پاک مقدس اعلیحضرت اقدس شاهنشاه ولی النعم ارواحنا فداه بود والا این بنده ناچیز موفق به تسکین و تأمین این عده مردم که هیجانشان بی اندازه ثوران و فوران می داشت نمی شدم. حالا

مردم منتظر نتیجه اقدامات اولیاء دولت علیّه هستند که فقط بهمین امید امروز متفرّق شدند و هیچ شبهه نیست که باز اجتماع خواهند نمود. ۲۵ ربیع الثانی نمره ۱۵۹۸ (علیمحمد)
[حاشیه:]

- مطابق اصل است. امضاء

www.KetabFarsi.com

فصل سوم

اسناد فعالیت‌های آلمانیها در ایران

شماره سند: ۵۷

فرستنده: وزارت امور خارجه

گیرنده: سفارت انگلیس در تهران

موضوع: دستگیری قنصل آلمان و رئیس تجارتخانه آلمانی توسط مأمورین انگلیس

تاریخ: ۱۳۳۳ ه ق

نمره: —

متن سند:

جناب جلالت و نبالتمآب فخامت و مناعت انتساب دوستان استظهار مشفق مکرم

مهربانا

از قرار اطلاعی که امروز به دوستدار رسیده است در شب ۱۸ حوت مأمورین دولت فخریه انگلیس قنصل آلمان را که در یک میدانی بیرون شهر بوشهر بوده با رئیس تجارتخانه آلمان غفلتاً گرفته و به جهاز برده‌اند. چون این واقعه تأسف انگیز که در خاک بیطرف ایران واقع می‌شود مخالف رعایت بیطرفی دولت علیه که طبق مراسله ۲۰ ذیحجه ۱۳۳۲، ۱ سپتامبر می‌باشد، دوستدار ناگزیر است با عطف به مراسله نمره $\frac{۱۵۳۸۹}{۲۰۳۲}$ مورخه پنجم ربیع‌الثانی ۱۳۳۳ به اقدامات مزبوره که به کلی خلاف انتظار به عرضه شهود می‌رسد جداً اعتراض نماید. از آنجا که اولیاء دولت علیه ایران به مساعدتهای آن جناب جلالتمآب در رعایت بی طرفی ایران همیشه به نظر حق شناسی نگاه می‌کنند، امیدواری کامل حاصل است که برای سد ابواب این قبیل اقدامات در خاک ایران که با مصالح طرفین منافات کلی دارد، مساعی جمیله به کار برده بجهة اعاده قنصل و رئیس تجارت احکام لازمه از طرف اولیاء آن دولت صادر خواهند فرمود. دوستدار ممنون می‌شوم که هر چه زودتر از اقدامات جدید آن جناب اطلاع یافته و اطمینان کامل در عدم تکرار اینگونه عملیات مأمورین دولت فخریه انگلیس حاصل نمایم. در این موقع احترامات فایقه قلبیه را تجدید می‌نماید.

وزارت امور خارجه
دفتر تفسیر دائره

رجه
رد
میله

۱۶۲

جناب صدر دین تاج قزاقستان اشرفی و شرفی

ذوق در وطن که امروز بدست در رسید است شب ۱۸ حوت تاریخ در وقت غمگین

که در یک میدان پر مغز شهر بر برده با سینه تان غنچه کرده و چهار برده اند. چون

که در خاک طرف الفجر واقع بود ^{نقطه} طرف صحت عینه جامع حرمه از کار است

روزه نیم ربع ۱۳۳۳ باقرات برزوه که بضع غنچه بکار مرصه شود در حد ۱۱

ذرا آنکه اوین در صحت عینه در آن ب بعد تمام آن جناب صدر تاج در صحت عینه

دیده در در کادر صحت که بر آن سه در آن ب بعد تمام آن در خاک بضع طافین

در عینه بکار برده بجهت اعاده قوه در صحت عینه است احکام در در طرف این در در

دست در صفت شرم که بر همه زخواران اقداس جده انجمن اخص باشد و طینان کامر در عدم نکرد در اسکودینت
 ما در زیر در است فخریه انجمن و صدمای در این رقع اختراعات فایده قبسیه را که بهر بسیار

شماره سند: ۵۸

فرستنده: کفیل قنسولگری روس

گیرنده: معاضدالملک کارگزار کرمانشاهان

موضوع: در باب عملیات سوء قنسول آلمان در سلطان آباد

تاریخ: ۸ فوریه ۱۹۱۵

نمره: ۹۱

متن سند:

سواد مراسله کفیل قنسولگری روس مقیم کرمانشاه به کارگذاری

جناب جلالتماب دوستان استظهار مشفق محترم مهربان آقای معاضدالملک کارگذار مهام
خارجہ دام اقبالہ

احتراماً زحمت افزا می شود چنانچه با حکومت جلیله در موضوع آمدن قنسول آلمان
به کرمانشاه مذاکره نموده مشارالیه مدتی در قصر متوقف و فعلاً در شهر اقامت دارد و اسمش
شونمان^۱ و به گفته خودش قنسول سلطان آباد است. از قرار مسموع آلات نارینه از قبیل نارنجک
و غیره هم دارد و مشغول به گرفتن سوار است و جمعی اشرار را دور خود جمع کرده گویا باطناً از
این قراین معلوم کرده سوء قصد کسی یا اینکه محرک فتنه و فسادى بشود. اگر فی الحقیقه به گفته
خودش قنسول سلطان آباد و مسافر است به چه جهت در این شهر اقامت کرده و مشغول این
قبیل حرکات و سکناات است. وظیفه کارکنان دولت علیه ایران این است از این گونه اقدامات
سریعاً جلوگیری نمایند. مشارالیه را هر چه زودتر حرکت بدهند و الا بکلی نقض بیطرفی دولت
علیه ایران را هم فراهم خواهند کرد و مثل دولت عثمانی ایرانیها هم دوچار مشکلات می نمایند.
بدینوسیله احترامات فایقه را تجدید می نماید.

قایم مقام قنسولگری دولت بهیّه روس (رلگوپولف)

[حاشیه:]

- سواد مطابق اصل است.

لاد بریده کعبه تو نو لدر بر سقیم کانه کانه

۱۶۷

فان در اول
مورد

جانب حدیث است و آن سینه منظمه برای
 هم آه رخسار آنرا مو خنجره و عکس صلح در صومعه
 المکان ملکانه مازکه نه من و الله نه در عصر روف و فله در سینه
 دارد همش ثنای و عقه حوش قونول سلطان ابداست از قرار
 آلات مازده از قهر نایب رخزه هم دارد و معنی بر کف
 و هم بر او هر چه جمع کرده کما باطن از این قرآن معلوم کرده
 رو قصه مکرر است مکرر فتنه و سازش نو اگر نه الحقیقه کعبه
 و شهر سلطان آباد در سافرت بجهت در این راه است که
 و معنی این خبر فرجات و کلمات است و طیف کار کنای
 است بید ایران اینجاست از این که آمده است بر
 جد کبرین نه من را در این بره زود حرکت بر نه و الله
 نقض نه طریقه است بید ایران را هم فراموشانه کرد
 و شرف است عمانه ایران نام جویا مشقت میناسه
 به مویسه جهات یقه را بکبریه

قیام تو نو لدر بر سقیم کانه
 (در نگار پست)

سید علی حسینی
 [Signature]

شماره سند: ۵۹

فرستنده: سفارت آلمان در تهران

گیرنده: وزیر امور خارجه

موضوع: اعتراض سفارت آلمان در تهران در مورد دستگیری مسیو لیستمان قونسول آلمان در

بوشهر و رئیس تجارتخانه ونکهوس توسط انگلیسها و تقاضای استخلاص آنان

تاریخ: ۹ مارس ۱۹۱۵

نمره: ۴۶۳

متن سند:

جناب معاون الدوله وزیر امور خارجه

به دوستدار خبر رسیده است که مسیو لیستمان^۱ قنسول امپراطوری آلمان در بوشهر و مدیر تجارتخانه آلمانی موسوم به فن هوگس^۲ توقیف شده‌اند. دوستدار ازین تخطی و تعرض جدید که اسباب اهانت ایران و دولت علیه می‌باشد، اعتراضات خود را به آن جناب اظهار داشته، خواهشمند است بلا تأخیر برای استخلاص فوری مستخدم و تبعه آلمان اقدامات مجدانه و مؤثره بعمل آورند. و نظر به این مقصود از آن جناب استدعا دارم فوراً برای تخلیه قنصلگری و تجارتخانه آلمانی که در تحت اشغال راهزنان انگلیسی می‌باشد امر صادر فرمایند. واضح است که سفارت امپراطوری آلمان عزل و انفصال حاکم بوشهر را جداً تقاضا خواهد نمود. چه حاکم مزبور نتوانسته یا نخواسته است اسباب حفاظت قنصلگری آلمان را فراهم سازد. مراتب ...

(فن کاردورف)^۳

1. Listemann

2. Wonckhaus

3. Von Kardorff

وزارت امور خارجہ

۳۳۶

ترجمہ مراسلت عمان مورخہ ۱۹/۱۱/۱۹۱۵

۹۳

جناب سید احمد وزیر امور خارجہ

بہ ستاد خبر رسید۔ کہ سید یسین نعلی اسپاہری عمانی در بندر دیر
 تجارتخانه عمانی میں برقی ہوگسز ترقیت کرتے ہوئے ستاد ذریعہ خط دہلی
 صدر کہ اب یہ راجہ اراک و دولت عیدین شیخ ہر افغانست خود انجانب
 اظہار داشتہ خواہتہ شد۔ بدینہ خبر برای اشدھی نوی شہم و بعداً
 امداد است مہمانہ در رشتہ بہر کورنہ دلفر بن مسعود در انجانب دستہ دار
 فرود برای شہدہ ہوگی تجارتخانه عمانی کہ در کتبہ اتالی راہزنی دلفر
 پیش در حال درویشیہ واقع ہوتہ کہ نسبت اسپاہری عمانی غزل نصیب
 حاکم بہرہ را خبر تاقہ خواہند و حکم بہرہ سر اسہ یا نور است
 ابیہ حفاظت ہوگی عمانی را فراہم سازد ہر ات (نئی کارہنہ)

شماره سند: ۶۰

فرستنده: سفارت آلمان در تهران

گیرنده: وزیر امور خارجه

موضوع: توقیف همراهان مسیو واسموس در حیات داود به تحریک انگلیسها

تاریخ: ۹ مارس ۱۹۱۵

نمره: ۴۶۴

متن سند:

جناب آقای معاون الدوله وزیر امور خارجه

عظماً به مذاکرات دیروزی خود با نهایت احترام صورت تلگراف مسیو واسمس^۱ را که از برازجان رسیده است، برای استحضار خاطر آن جناب ذیلاً می نویسد «در حین عبور از اراضی حیات داود^۲ محل اقامت حیدرخان^۳ کسان مشارالیه به تحریک انگلیسها تمام کسانیکه با من همراه بودند توقیف و تسلیم کاپیتن انگلیسی کردند. همراهان اینجانب عبارت بودند از یک نفر طبیب و میرزا محمودخان پسر فتح الملک اصفهانی و یک نفر مترجم خود بنده نیز برای فراهم نمودن کمکی عزیمت کردم و فعلاً در برازجان می باشم».

چون قبلاً از آن جناب استدعا کرده ام که برای تعیین دخالت و شرکت انگلیسی ها در این حادثه که گذشته از توهین جسارت آمیز به بیطرفی ایران جز تحریک و شرکت پست و رزالت آمیزی دز امر سرقت می باشد، نمی توان دانست. اوامر لازمه صادر فرمایند.

1. Wassmus

۲. حیات داود: نام یکی از دهستانهای دوگانه بخش گناوه شهرستان بوشهر می باشد که از باختر به خلیج فارس، از شمال باختری به دهستان لیراوی، از شمال به ارتفاعات بام بلند و کوه جل خری، از خاور به رودخانه شور که فصل مشترک این دهستان و شبانکاره و برازجان است محدود می گردد. آبادیهای مهم آن عبارتند از: گناوه که بندرگاه و مرکز بخش است، مال فائد، بهمنیاری بالا و پایین، چاه روستایی، فخرآوری، تاج ملکی، کمالی.

۳. حیدرخان حیات داودی کدخدای بندرریگ بود.

اینک نیز جسارت ورزیده آنچه را که دیروز به محض وصول تلگراف به اینجانب اظهار داشته‌ام تکرار می‌نمایم. به عبارت آخری استدعا دارم که در تعقیب و تنبیه مقصرین اقدامات فوریه نموده و در این مقدمه از بذل هرگونه مساعدت دریغ نفرمایند و اشخاصی را که در حیاط داود مصاحب مسیو و اسموس بوده‌اند فوراً مستخلص ساخته کاملاً لوازم تأمین شخص قنسول را فراهم سازند. ضمناً خاطر مبارک را مستحضر می‌دارد که موافق خبریکه الساعه رسیده است به کاپیتن انگلیسی فوق‌الذکر ظاهراً مشغول تعقیب مسیو و اسمیس می‌باشد.

از آن جناب خواهشمندم فوراً به مقامات لازمه دستورالعمل دهند که این راهزن موحش را بلا تأخیر گرفته و سیاستی که در خور اقدامات جنایت کارانه و راهزنانه او باشد درباره او معمول دارند. مراتب ...

(فن کاردورف)^۱

وزارت بهداشت و درمان

تاریخ: ۱۹۱۵

موضوع: ...

مطلب: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...

موضوع: ...